

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

— **Παλαιογραφικά ζητημάτια.** Ὁ κ. Α. Παπαδόπουλος Κεραμειὺς ἐξέδωκεν ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift* τοῦ 1903 Τόμ. IB' σ. 326 ἐκ τοῦ φ. 335 τοῦ ὑπ' ἀρ. 276 κώδικος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης τὸ ἐπόμενον σημείωμα περὶ τίνος κώδικος γραφέντος τῷ 1053· «Τὸ βιβλίον, ὃ ἐγράφη ἐπὶ Κωνσταντίνου βασιλείως καὶ Κηρουλαρίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κατὰ τὸ $\zeta\sigma\acute{\alpha}$ ἐπὶ τῶν ἀριθμητικῶν εἶχεν μαγὰν, οἷον ὀκτώ, ἐξήκοντα κτλ. καὶ ἐπὶ τῶν κυρίων οἷον συμαίων. Ἐπὶ τοῦ $\bar{\iota}$ οὐκ εἶχε δύο στιγμάς, οἷον δίκαιος. Ὑπὸ τὰ σύνθετα εἶχεν ὕφην, οἷον τεσσαρακονθήμερον· ἐπὶ τοῦ ὕ δύο στιγμάς εἶχεν, οἷον μυστήριον· σπάνιον μέντοι· ἐπὶ τῶν δοτικῶν προσγεγραμμένον τὸ $\bar{\iota}$, οἷον τῶι ἀντὶ τῷ· ἐπὶ τοῦ μέν καὶ δὲ δύο βαρεῖας. Χρυσᾶ οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἐρυθρά». Ἐκπλήσσει ἀληθῶς ἢ ἐν τῷ δεκάτῳ ἐβδόμῳ αἰῶνι παρατηρητικότης τοῦ Δοσιθέου περὶ παλαιογραφικῶν λεπτομερειῶν, ὧν αἱ πλείσται οὐδ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐφείλκυσαν ἀκόμη προσηκόντως τὴν προσοχὴν τῶν παλαιογράφων. Καὶ πράγματι πρέπει νὰ μελετηθῶσι χρονολογικῶς τε καὶ στατιστικῶς πάντα ταῦτα τὰ ζητήματα, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῶν διαφόρων φαινομένων. Καὶ ἄλλα δὲ ὑπάρχουσι τοιαῦτα, οἷον ὁ χωρισμὸς τῶν λέξεων ἐν τοῖς στίχοις τῶν κωδίκων, περὶ οὗ εἶχεν ἤδη γράψει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος Ἰγνάτιος Σηλυβρίας ὁ Χορτασμένος (Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Δ' σ. 484 κ. ε.), ἢ γένεσις καὶ ἐκλείψις τῆς μιᾶς καὶ μονῆς στιγμῆς ἐπὶ τοῦ $\bar{\iota}$ ($\bar{\iota}$) καὶ $\bar{\upsilon}$ ($\bar{\upsilon}$), ἢ ἐμφάνισις τῶν ἐν τέλει ἐπιγραφῶν ἢ παραγράφων : ἢ : - ἐν σχέσει πρὸς τὸ —, ὁ τόνος τοῦ τὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Οὐδ' ἐτίθεντο δύο βαρεῖαι ἐπὶ μόνου τοῦ μέν καὶ δὲ, καθ' ἃ ἰσημείωσεν ὁ Δοσιθεὸς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων μονοσυλλάβων λέξεων, περὶ ὧν ἔγραψα μὲν ἤδη τινὰ ἐν τῇ ἐμῇ μεταφράσει τῆς Παλαιογραφίας Θόμψωνος σ. 135 ἐν σημ., μέλλω δὲ νὰ

γράφω καὶ ἄλλοτε διὰ μακροτέρων. Ἄξια δὲ λόγου παρατήρησις εἶνε καὶ ἡ τοῦ Δοσιθίου περὶ τοῦ ἀνωθεν τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ ἀριθμητικῶν - ἀνθ' οὗ ἄλλοτε καὶ δὴ ἀρχαιότερον εὐρίσκομεν τὸ —, ἀλλὰ καὶ ταῦτα πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν ἀκριθέστερον ὑπὸ τε χρονολογικῆν καὶ στατιστικῆν ἑποψίν. Περίεργος δὲ εἶνε ἡ παρὰ τοῦ Δοσιθίου περὶ τοῦ σημείου τούτου φερομένη λέξις μαγάν. Πρέπει ἄρα τὸ αὐτὸ ὄνομα νὰ δώσωμεν εἰς μόνον τὸ ~ ἢ καὶ εἰς τὸ —; Καὶ πόθεν μὲν παράγεται ἡ λέξις, τίνος δὲ γλώσσης εἶνε, πόθεν δὲ παρέλαθεν αὐτὴν ὁ Δοσιθεος; Ταῦτα πάντα εἶνε ἄπορα. Οὐ μὴν ἀλλὰ βλέποντες, ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ παρατηρήμασι μεταχειρίζεται ὄρους ἀκριβεῖς καὶ εἰθισμένους (στιγμάς, ὑφέν, βαρείας), δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι καὶ τοῦτον τὸν ὄρον προὔπάρχοντα παρέλαθε παρὰ τῶν βιβλιογράφων, τοῦλάχιστον τῶν ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ.

— **Προςθήκη εἰς τὰ περὶ τῆς μονῆς Λευκουσιᾶδος.**

Ἡ εἰκασία μου περὶ τοῦ σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου Νεῖλου ὡς μὴ ἀμετόχου ἔθνικοῦ χαρακτῆρος, ἣν ἐξέφρασ' ἀνωτέρω ἐν σ. 175 κ. ἐ., στηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀρκωμοτικοῦ γράμματος τοῦ Μιχαὴλ Γαβριηλοπούλου. Ὁ αὐθέντης οὗτος τῆς Θεσσαλίας ἐπέτρεψε τῷ 1295 εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Φαναρίου, ἵνα κατέχωσι καὶ [τὴν] σεβασμίαν μονὴν τῆς ὑπεράγνου μου θεομήτορος ἡγουν τὴν Λευκουσιᾶδα καὶ τὴν Μεγάλην Πόρταν [καὶ τὰ] κτήματα, ὅσα ἂν ἔχωσι διὰ χρυσοβούλλων ἢ ἐτέρ[ων προσταγμάτων] χορηγῶν δ' εἰς τοὺς Φαναριώτας διάφορα προνόμια, παρέχει εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν βεβαίωσιν, ὅτι οὐ μὴ προσοικίσω Ἀλβανίτας ἢ ἐγὼ ἢ τις ἀπὸ τῶν κληρονομοδιαδόχων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ αὐτοῦ κάστρου πάρεξ ὅσον ἔχουν διὰ χρυσοβούλλου καὶ προστάγματος βασιλικοῦ εἰς ὅσα κτήματα ἐκράτουν παρὰ τῶν Φαναριωτῶν διὰ προστάγματος βασιλικοῦ. Ὁμοίως δ' ὑπόσχεται οὐδὲ φραγκικὴν φύλαξιν νὰ βάλω ἐν Φαναρίῳ. *Heuzey Mission de Macédoine* σ. 445. — *Miklosich-Müller Acta et diplomata* Τόμ. Ε' σ. 260 κ. ἐ.). Τοιαῦτα τὰ δίκαια τὰ παρεχόμενα εἰς τὴν μονὴν καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Φαναρίου, εἰς τὴν αὕτη ἀνήκε, τῷ 1295, ἥτοι ὀλίγα μόνον ἔτη μετὰ τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς μεταξὺ τοῦ 1282 καὶ 1289. Ἐκτοτε ἡ μονὴ αὕτη καὶ ἡ πόλις Φανάριον παρουσιάζονται ὡς ἔθνικοι παράγοντες ἐναντίον τῶν ξένων

ἐπιδρομῶν, αἵτινες ὑφιστάμεναι ἤδη τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Γαβριηλοπούλου, γίνονται ἀθροώτεραι καὶ κινδυνωδέστεραι καθ' ὃν χρόνον ἐξεδόθη τὸ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Νεΐλου.

— **Τρία ἔγγραφα τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου.** Παρὰ τοῦ ἐμοῦ μαθητοῦ κ. Ἰωάννου Τέντε, καθηγητοῦ τοῦ γυμνασίου Ἄγρινιου, ἔλαβον πρὸ πολλοῦ χρόνου πιστὰ ἀπόγραφα τριῶν ἐγγράφων ἀποκειμένων ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἅτινα παραθέτω ἑνταῦθα·

α'.

Ἐμοῖς τζορτζισ παρπαρηγος, δια την γαληνοτατη ρεμπουπλικα των βενετων ρετορος της Τινου.

Ἐστώντας και να εινε στην εξουσια της εκκλησιας γι του μοναστηριου του αγιου νικολάου τα σορα, ἡ εκκλησια λεγομενη σπηλιοτισια την οπιαν εμπένιες εσι παπα γιανη προτοπαπα αυτεξουσιαστικός και φιμερεβγης, εις τουτο προσδραμανε εμπροσθεν μας οι επιτροπι του ανωθεν μοναστηριου γιρεβγωντας βοηθια οθεν απο ηνσάντζα των ανω οριζομεν εσενα Ιω" προτοπαπα να μὴν εμπορισ πλεο ναπιχιρίστης ουδε πατζαριστής εις εφτουνη την εκκλησια τοσο εσι οσαν και άλλος κανῆς που να εινε στονομα σου αμι ναφισισ ελεφθηρο το ποσεσο τισ ομιας εκκλησιας να τιν επιμερεβγη το ειδιο μοναστηρι του αγιου νικολάου σε πενα βεαλια έκκτο αφιερομένα στιν θελisci του ηψηλοτατου αφεντου Καβαλιερ προκουραδόρου και του Γκενσεραλε, αμι πρετεντερωντας δικεοματα θελης εισε ορισμενος να ελθιτε εμπροσθεν μας και δεν θελι σας λιψη δικεοσινη εις το εξισ

Τινος 3 σεπτεμβρίου 1686 Κ

Τζορτζισ μπαρμπαριγος ρετορος

Βιτζεντζος

β'.

Εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ ὑψηλότατον ἀφέντην ρετόρον τῆς Τινου. Ἐμεῖς οἱ μοναχοὶ τοῦ μοναστηρίου ἁγίου νικολάου τας ὄρας.

ἡγούμενος. Ἱερομόναχοι, καὶ γέροντες γωνικλύτῳ προσκυνούμεν τὴν ὑψηλότεν τῆς μαντάτῳ ἡδαμαί τῆς ὑψηλοτῆς ἀπὸ τὸν παπᾶ κύριον Ἰω" πρωτοπαπα. Διὰ τὴν ἐκκλησίαν, τὴν λεγομένην σπηλιώτῃσα ἐτῆ ὡς καθὼς ἡδαμαί, τὸ μαντάτῳ τὸ ἐπροσκυνήσαμαί καὶ ἱσταματιξάμε σε μίαν μερίαν, τὸρη εμεῖς ὅλοι ἡγούμενος, καὶ οἱ λιποὶ πατερες τοῦ μοναστηρίου ὅλοι κῖνοι γνώμη συστήνομε, εἰς τὴν ὑψηλότεν τῆς, τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομοναχοῖς κύριον Διονύσιον ὡς ἴδιον πρόσωπον ὅλον μας, καὶ ἐκαλέσαμεν με μαρτυρες καὶ τὸν πρωτοπαπα, με προτῆ βηδιὰ οποιῦ νά γῆνη, νά ἐλθουμε εμπρος εἰς τὴν δικαιοσύνη, νά ἡπὶ πάσα εἰς τὰ δικαιοματά του με φόβον θεοῦ, εἰς τούτα παλιν τὴν ἱξαναπροσκυνουμε, ἀπὸ τὴν ἀνδρῳ 1687 νοεμβρίου 23

† Καθηγούμενος τοῦ αἰγίου νικολαου
 Ἀγαπῆς(;) ἡερομόναχος

Υ'.

Ἐμεῖς μαρισσ μαρπαριγος διὰ τὴν γαλινοτατῆ αφεντια τῆς βενετίας ρετορες καὶ πρεβεδουρος.

Ἐπίδῃ αποφασιστικε ἀπο τὸν δεσποτι ρωμιον τῆς ἀντροῦ ἡ ἐκκλῖσια ονοματησιμένη ἡ παναγια τῆς καταφιγησ εἰς τὸ νισι τῆς ἀντροῦ τοῦ μοναστηρίου τοῦ αἰγίου νικολαου εἰς τὸ ἄνωθι νισι ος καθὼς με διαφορες μαρτιριες καὶ σιτεντζα του λεγάμενου δεσποτι καὶ τῆς 8 νοεβρίου 1686 καὶ μανταδο του ἀπερασμένου μας ρέτορου εἰς ταις 3 σετεβριου του λεγαμενου ετοσ ἀπο τον οπιο κερὸ εἶχεν τὸ ποσεσο τὸ ἀνωθι μοναστηρι, ος καὶ σημερο καὶ διοτι εἰς παπα γιανι μεντρινε ελαβεσ ἀπο λογου μας μανταδο ταις 12 του ἀπερασμένου μαρτιου ἐναντιο εἰς τὰ ἀνωθεν λεγαμενα με δυναμισ του οπιου εμπικεσ εἰς τὸ ποσεσο διὰ ταφτο ἀπο ταπῖνι παρακαλια του ἡγούμενου τοῦ αἰγίου μοναστηρίου καὶ τον καλογερον τού προσταζομε εσενα ἀνοθι παπα γιανη νά μῆ εμπορισ πλεον ἀπειδο καὶ εμπρος νά μετεχῖσ ἀπὸ τὴν ἀνωθεν ἐκκλῖσια μῆδε εἰς τὰ πρᾶματα τῆς μῆδε εἰς μιδε ἄλλοσ εἰς τὸ ὄνομα σου ἀμὶ νά αφισισ λεφτερο τὸ ποσεσο τῆς παναγιασ καὶ εἰς οτι μετεχῖ του ἀνωθεν μοναστηρίου τοῦ αἰγίου νικολαου ος ἀνωθι καὶ πενα ρεαλιο πενιντα αφιερομενα εἰς τῆς πουπλικας κασιλα καὶ ἄ

εχis δικαιoματα θελiς ανεφανiστη εμπρος εις τον ανωθεν δεσποτι να σασ κρινη.

Εις την τινο 10-μυχίου 1689 κατα νεο

μαρισσ μπαρμπαριγος ρετορες και πρεβεδουρος

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶνε κατὰ τοῦτο ἄξια λόγου, ὅτι ἐξ αὐτῶν βλέπομεν ἐν ἔτει 1686-1689 ἄρχοντα ἐν Τήνῳ Βενετὸν ρεττοῦρον (rettoře) καὶ κανονίζοντα τὰς ὑποθέσεις τῶν ἐν Ἄνδρῳ μοναχῶν. Ἄλλὰ πῶς τοῦτο, ἐν ᾧ αἱ Κυκλάδες ἐτουρκοκρατοῦντο ἤδη ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐν ἔτει 1537 ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσσα ἀλώσεως, εἰ καὶ ἐν τῷ δουκατῷ τοῦ Αἰγαίου ἐξηκολούθησαν ἀκόμη ἐπὶ τινα βραχῶν μόνον χρόνον ἄρχοντες Λατῖνοι δυνάσται ὡς ὑπόφοροι τῶν Τούρκων, τελευταία δὲ πασῶν διστηρήθη ἡ ἐν Τήνῳ κυριαρχία τῆς βενετικῆς πολιτείας; Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης Σομμαρίπας ἤρξεν ὡς ὑπόφορος τῶν Τούρκων ἐν Ἄνδρῳ μόνον μέχρι τοῦ 1566, βραχεῖα δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπὸ τῶν Βενετῶν τῷ 1571 εἰς τὸ ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἰουδαίου Ἰωσήφ Νάζη ὡς ὑποτελοῦς τῶν Τούρκων δεσποζόμενον δουκατον τοῦ Αἰγαίου ἐγκατασταθέντος Ἰακώβου Δ' Κρίσπου, τῷ δὲ 1580, ἦτοι ἐν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νάζη, ἀρχεται ἡ ὀριστικὴ καὶ ἀμεσος ἐπὶ τῶν Κυκλάδων τουρκικὴ κυριαρχία, ἐξαιρουμένης τῆς Σίφνου, ὅπου οἱ ἐκ Βονωνίας Γοζαδῖνοι ὡς ὑπόφοροι τῶν Τούρκων ἐξηκολούθησαν ἐτι ἄρχοντες ἐπὶ τινα χρόνον, δεσπόζοντες ἅμα τινῶν τῶν ἐγγὺς κειμένων νησίδων (*Hopf Geschichte der Insel Andros und ihrer Beherrscher ἐν τοῖς Sitzungsberichte der philos.-histor. Classe der Kais. Akademie der Wissenschaften τῆς Βιέννης Τόμ. 15', 1855, σ. 128 κ. ἑ. — William Miller The Latins in the Levant. Ἐν Λονδίνῳ. 1908 σ. 624-644*). Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ τυχόν ἐξακολουθήσεως σκιάδους τινός ἀρχῆς τῆς Βενετίας ἐν Τήνῳ καὶ Ἄνδρῳ καὶ μετὰ τὸ 1580 τὸ ἀργότατον, ἄλλως δὲ πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ φαινόμενον, ὅπερ παρατηροῦμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐκδοθείσιν ἔγγραφοις. Πιθανώτατον λοιπὸν εἶνε, ὅτι πρόκειται περὶ ἀγνώστου τινός ἄλλοθεν καταλήψεως τῆς Τήνου καὶ Ἄνδρου ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ μεταξὺ τούτων καὶ τῶν Τούρκων πολέμου τοῦ ἀρξαμένου τὸν Ἰούνιον 1684 ὑπὸ τῆς

ἀρχιστρατηγίαν Φραγκίσκου Μοροζίνη τοῦ Πελοποννησιακοῦ. Δὲν εἶνε δὲ ἄγνωστον, ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον κατελήφθη μὲν προσωρινῶς καὶ ἡ Ἀττικὴ ὑπὸ τῶν Βενετῶν, ἐπιξετάθη δὲ ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Πράγματι δὲ, καίπερ μὴ ἔχοντες γνῶσιν προγενεστέρας συνεχοῦς ιστορίας τῶν κατὰ τὴν Τήνον, βλέπομεν, τελευταῖον τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, διαρκοῦντος τοῦ μεταξὺ τῶν Βενετῶν καὶ Τούρκων πολέμου, ἀπόπειραν καταλήψεως τῆς νήσου ταύτης τῷ 1695 ὑπὸ τοῦ καπετὰν πασσᾶ Χασάν Μετσομόρτου (*Garzoni Storia de la Repubblica di Venezia* σ. 685 κ. ἑ. — *Zinkeisen Geschichte des osmanischen Reiches in Europa* Τόμ. Ε' σ. 177, 182. — Σάθα Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς σ. 21 κ. ἑ.). Καθ' ἃ δὲ ἡ Τήνος, οὕτω δυνάμεθα νὰ ποδηχθῶμεν, ὅτι εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Βενετῶν διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ἐκεῖνου καὶ ἡ Ἄνδρος, πιθανῶς δὲ καὶ ἄλλαι τῶν Κυκλάδων, ἐπανεληθῶσαι πᾶσαι εἰς τοὺς Τούρκους ἰσως καὶ πρὸ τῆς συνθήκης τοῦ Πασσάρωβιτς (1718). Διὸ δὲν γίνεται ἐν αὐτῇ ῥητὸς λόγος περὶ ἀποδόσεως αὐτῶν.

Τὰ δ' ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐγγραφα δεικνύουσιν ἰσως, ὅτι ἡ Ἄνδρος διωκεῖτο ἐκ τῆς Τήνου. Οὐδ' εἶνε τοῦτο παράδοξον, διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι καὶ καθ' οὓς χρόνους ἤρχον τοῦ δουκάτου τοῦ Αἰγαίου τοῦ ἔχοντος πρωτεύουσαν τὴν Νάξον, εἰς ἣν ὑπέκειτο ἡ Ἄνδρος, οἱ Σανουδοὶ καὶ οἱ Κρίσκοι, ἐμμέσως μόνον ἐξαρτώμενοι ἀπὸ τῆς Βενετίας, ἡ Τήνος ἦτο ἄμεσος κτῆσις τῆς βενετικῆς πολιτείας, ἀπ' εὐθείας ὑπ' αὐτῆς δι' ἰδίων ῥεττούρων καὶ τότε διοικουμένη καὶ ἀποτελοῦσα τὸ κύριον κέντρον τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐπισήμου ἐπιρροῆς τῆς Βενετίας. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ σύστημα ἐπανῆλθον, καθ' ἃ φαίνεται, οἱ Βενετοὶ μετὰ τὴν προσωρινὴν τελευταῖον τοῦ δεκάτου ἐβδόμου κατάληψιν ἐνίων τῶν Κυκλάδων.

Συνέβη δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων πολέμου περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ὃ τι συνέβη περὶ τέλη τὰ τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ῥώσων πολέμου, ὅτε ὁμοίως αἱ Κυκλάδες μεταξὺ τοῦ 1771 καὶ 1774 κατελήφθησαν προσωρινῶς ὑπὸ τῶν Ῥώσων (Κοντογιάννη Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ῥωσσοτουρκικὸν πόλεμον. Ἐν Ἀθήναις. 1903 σ. 232 κ. ἑ.).

— **Σανδράμης ἢ Σανδάμης:** Ὁ ἐν Σμύρῃ κ. Διονύσιος Μαρκόπουλος ἀπέστειλεν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ 20 Μαρτίου 1909 τὰ ἐξῆς:

« Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἀνέγνωσα τὸ τελευταῖον ὑμῶν ἔργον « Λόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Βορρά ».

« Ἐν τῇ Η' ἐπιστολῇ, τῇ ἐκ Στοχόλμης, ἐκφράζετε ἀπορίαν, προκειμένου περὶ τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως Σανδράμου, ἂν πρίπη νὰ προτιμηθῇ ἢ κατὰ Διοδώρον γραφῇ Σανδράμης ἢ ἢ κατὰ Κεδρηνὸν Σανδάμης.

« Κατὰ τὴν γνώμην μου Σανδάμης εἶνε τὸ ὀρθόν, καὶ ἰδοὺ οἱ λόγοι, οἵτινες, πιστεύω, θέλουσι πείσει καὶ ὑμᾶς.

« Παρ' Ἰνδοῖς ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχε, ὑπάρχει δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν, εἴτε ἀπλοῦν εἴτ' ἐν συνθέσει τὸ ὄνομα Chandra. Ὁ ἰατρὸς Honigberger, εἰς πολλὰς ἐλθῶν σχέσεις μὲ τὴν αὐλὴν τῆς Λαχώρας, γράψας τὸ βιβλίον του *Thirty five years in the East* ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα Ranees Chandra, ἤτοι Βασίλισσα Chandra. Πρέπει δὲ νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ προφορὰ τῆς λέξεως ἢ ἀκριβῆς εἶνε ἢ κατὰ τὴν ἀγγλικὴν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν.

« Τί σημαίνει ἡ λέξις Chandra ἀγνοῶ, ἀλλὰ βεβαίως θὰ εἶνε κολακευτικὸν τι ἐπιθέτον προσλαβὸν σημασίαν κυρίου ὀνόματος, ὅπως πλεῖστα ἔχει καὶ ἡ ἑλληνικὴ, γίνεται δὲ χρῆσις αὐτοῦ ἀπὸ αἰώνων.

« Δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῦ ἀνέγνωσα ὅτι ὁ Ἰνδὸς βασιλεὺς Chandra-gupta εἶχεν ἔλθει εἰς σχέσεις πρὸς τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, ὅτι παρεσπόνδησε καὶ ὅτι ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς. Ὁ Ἀρριανὸς ἀναφέρει αὐτὸν τὸν ἴδιον βασιλεῖα γράφων αὐτὸν Σανδράκοττον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης περὶ τοῦ ἀνδρὸς λεπτομερείας. Ἄλλοι τὸν ἔγραψαν Σανδρά-γυπτον.

« Τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον εἶνε πολὺ πτωχόν, ἀδυνατεῖ δὲ νὰ ἀποδώσῃ ἀκριβῶς ὅλας τὰς φωνὰς τῶν ξένων γλωσσῶν, διὰ τοῦτο δὲ οὐδὲν παράδοξον ἂν τὴν λέξιν Chandra ἄλλοι μὲν ἔγραψαν Σάνδρα καὶ ἄλλοι Ξάνδρα, ἰσως δὲ ἄλλος θὰ εὗρεθῇ γράψας ἢ θὰ γράψῃ Χάνδρα ».

— **Κύριλλος Μαυρεώτης Παιτρὺς βιβλιογράφος.**
Ὁ ἐνταῦθα ἀρχιμανδρίτης κ. Ἰεζεκιὴλ Βελασιώδης ἐπέστειλεν εἰς ἡμᾶς τὰ ἐξῆς:

« Μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων βιβλιογράφων δύναται νὰ συναρι-

θμηθῆ καὶ ὁ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς ΙΘ' αἰῶνος ἐν Βουκουρεστίῳ ἀκμάσας ὡς διδάσκαλος Κύριλλος ὁ Λαυρεώτης Πατριεὺς, ὅστις πλὴν τοῦ ὀκτατόμου ἔργου ἐκ δεκακιςχιλίων περίπου σελίδων χειρογράφων Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν περὶ ὧν πρβλ. Ἑκκλησιαστικὸν Φάρον Ἀλεξανδρείας 1908 Τόμ. Β' σ. 169, κατέλιπεν ἐν Λαύρα τῆς Πελοποννήσου καὶ ἄλλα, ὡς μανθάνω, ἀντιγραφικὰ ἔργα ».

— **Προσθήκη εἰς τὰ περὶ μητρωνυμίας.** Περί μητρωνυμίας μακρὰ ἐγράφησαν ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι. Ἴδε Τόμ. Α' σ. 162 κ. ἰ. Τόμ. Β' σ. 281. Τόμ. Γ' σ. 253. Εἰς δὲ τὰ αὐτόθι ἀναγραφόμενα μητρωνυμικὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα προσθετίον καὶ τὸ ἐν τινι σημειώματι τοῦ ὑπ' ἀρ. 5537 Ἀρλεϊανοῦ (Harleian) κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου ἀπαντῶν Μανουὴλ τῆς Μαρουδίας. Ἴδε [Nares] Catalogue of the Harleian manuscriptis. Ἐν Λονδίῳ 1808. Τόμ. Γ' σ. 275.

Συμβασιτεία Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου.— Εἰς τὰς περὶ συμβασιτείας τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου ἀποδείξεις τὰς ὑπ' ἐμοῦ ἀναγραφείσας ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Δ' (1895) σ. 92 κ. ἰ. (Πρβλ. καὶ τὸ ἄρθρον μου Ἡ συμβασιτεία Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ Ἑστία 1890 Τόμ. Α' σ. 305-308) προσθετέα καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁ Μαρκιανὸς κώδιξ 808, περιέχων τὸν ὑπὸ τοῦ Νικήτα Ἡρακλείας ἐπεξεργασθὲν α' Ολυμπιοδώρου ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἰώδ », φέρει ἐν τῇ ἐπιγραφῇ προσθετιμένα καὶ τὰδε ἐν ἔτει κόσμου ςυιγ' ἰνδ. η' ἐπὶ τῆς θεοσυνεργήτου βασιλείας Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν ὀρθοδόξων καὶ φιλοχριστῶν βασιλέων Ῥωμαίων. Ἴδε Zanetti Graeca D. Marci Bibliotheca codicum manuscriptorum. Ἐν Βενετίᾳ. 1740 σ. 290. Καὶ ἄλλο μὲν εἶνε τὸ ζήτημα κατὰ πόσον ἡ ἐπιγραφὴ καὶ χρονολογία πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς γνώμης, καθ' ἣν ὁ Νικήτας ἤκμασε κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος. Ἴδε Ehrhard ἐν τῇ τοῦ Krumbacher Geschichte der byzantinischen Litteratur σ. 211 (ἰλλ. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμ. Α' σ. 424). Τὸ δ' ἐνταῦθα ἐνδιαφέρον εἶνε, ὅτι ὁ Λέων καὶ Ἀλέξανδρος καὶ ἐν τῷ κώδικι τοῦτου παριστάνονται ὡς συμβασιλεύσαντες. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ὁ ἕνεκα τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ ἄλλως δὲ ἄξιος λόγου Μαρκιανὸς δὲν ἀναγρά-

φεται παρά τῷ *Ehrhard* ἐνθ' ἀν. σ. 215 (*Σωτηριάδου* σ. 432).

— **Ἑλλην γόης Δημήτριος ἐν Ῥώμῃ τῷ 1522.** Ἐν τῇ τοῦ *Gregorovius* *Geschichte der Stadt Rom* (ἐκδ. δ'. Ἐν Στουτγάρτη. 1896. Τόμ. Η' σ. 461) ἀναγινώσκουμεν τὰ ἐξῆς, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ ἐν ἔτει 1522 λοιμοῦ τοῦ ἐπαγαγόντος ἀναρχίαν ἐν Ῥώμῃ· αὐτὸν Ἰούνιον ἐξεργάγη ὁ λοιμὸς. Χιλιάδες ἀπέθνησκον, χιλιάδες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην συνέβη γεγονός ἀποδεικνύον πόσον βαθείας ρίζας εἶχεν ἐν τῇ πόλει ἡ εἰδωλολατρεία. Ἑλλήν τις Δημήτριος διήλασε διὰ τῆς πόλεως φέρων ταῦρον, ὃν ἰσχυρίζετο ὅτι εἶχε δαμάσει διὰ γοητείας. Ἐν δὲ τῷ Κολοσσιαίῳ ἔθυσεν αὐτὸν κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα χάριν συνδιαλλαγῆς τῶν δαιμόνων. Ἀλλὰ τοῦτο κατεφόβησε τὸν κληρὸν, ὅστις παρεσκύασε λιτανεῖαν, ὅπως καὶ αὐτὸς συνδιαλλάξῃ τὸν θεὸν τῶν Χριστιανῶν. Ἄπειρα δὲ πλήθη διήλασαν διὰ τῶν ὁδῶν μαστιγοῦντα ἑαυτὰ καὶ ἀνακραυγάζοντα Ἑλεος·. Αἱ δὲ πηγαὶ τοῦ συμβάντος τούτου, εἰς ἃς παράπέμπει ὁ Γρηγορόβιος, εἶνε ὁ *Bizarus* ἐν τῇ *Historia generalis* βιβλ. XIX, σ. 456 καὶ ἐπιστολῇ τοῦ *Negri* πρὸς τὸν *Micheli* τῆς 15 Αὐγούστου 1522 ἐν ταῖς *Lettere di Principi* Τόμ. Α' σ. 106. Τίς δὲ ὁ Δημήτριος οὗτος δὲν ἠδυνήθη· ἄλλοθεν νὰ ἐξακριβώσω.

— **Ἄλλος κώδιξ τῶν περὶ Μαζέππα Μελετῶν.** Ἐκτυπουμένου τοῦ φύλλου τούτου ἐλάβομεν τὸν ὑπὸ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ καθηγητοῦ κ. Λύτσιακα συνταχθέντα καὶ πρὸ μικροῦ ἐκδοθέντα Κατάλογον τῶν ἐλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ Ῥωμανικῆς ἀκαδημίας (*Constantin Litzica* *Biblioteca Academiei Române* *Catalogul Manuscriselor Grecești*. Ἐν Βουκουρεστίῳ. 1909). Τῶν δ' ἐν αὐτῷ περιγραφομένων κωδίκων ὁ ὑπ' ἀριθ. 671 (164), γεγραμμένος τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, περιλαμβάνει σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν φ. 29-41 τὰς δύο περὶ Μαζέππα (καὶ ἐν τούτῳ τῷ κώδικι Μαζέππα) μελέτας τὰς ἐκδοθείσας ὑφ' ἡμῶν ἀνωτέρω ἐν σ. 187 κ. ἐ. Φέρονται δὲ καὶ ἐν τούτῳ τῷ κώδικι αἱ δύο μελέται ἀνωνύμως, οὐδ' ἐξάγεται τυχὸν ἐκ τῶν ἄλλων περιεχομένων ἐν τῷ κώδικι τίς ὁ συγγραφεύς.

— **Σκλῶπος.** Ἐν σχέσει πρὸς τὸν παρά τοῖς Βυζαντινοῖς καλούμενον σκλῶπον, πυροβόλον ὄπλον, περὶ οὗ ἐγράψαμεν ἐν τῷ Ε'

Τόμ. σ. 410 κ. ε., τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος, ἰδοὺ τί γράφει ἡμῖν ἐξ Ἑρμουπόλεως ὁ διδάκτωρ τῆς φιλολογίας καὶ σχολάρχης τοῦ αὐτόθι α' Ἑλληνικοῦ σχολείου κ. Τρύφων Ε. Εὐαγγελίδης

« Σκλῶπος ἐστὶ καὶ νῦν ἐν Τριγλείᾳ (ἀρχαίῳ Βρυλλίῳ τῆς Βιθυνίας) καλεῖται παιδιὰ τις, ἄθυρμά τι παιδικὸν κατασκευαζόμενον ἐκ τεμαχίου κλωνῆς ἀκταίας (νάρθηξ = ζαμποῦκος ἢ κουφοξυλιά), μήκους 0,25 καὶ ἴστιν ὅτι μείζονος, ἐν φ, καθ' ὅλον τὸ μήκος κοιλανθέντι, διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ἐντεριώνης, τίθεται πῶμα ἰσχυρὸν στυππείου βεβρεγμένον, ὠθούμενον δι' ἐμβόλου ἐπίτηδες κατασκευαζόμενον ἐκ σκληροῦ ξύλου διαμέτρου ἴσης πρὸς τὸ κοίλωμα τῆς ἐκβληθείσης ἐντεριώνης καὶ φέροντος εἰς τὸ ἄκρον παχυτέραν χειρίδα ἐξ ἧς γίνεται ἡ ὤσις τοῦ στυππείου, ὅπερ ἐκ τοῦ ἐνὸς στομίου εἰς τὸ ἕτερον ὠθούμενον σφοδρῶς καὶ μακρὰν βαλλόμενον, ὡς σφαῖρα πυροβόλου ὄπλου, ἐμποιεῖ ἤχον ἰσχυρὸν σκλῶπ, ἐξ οὗ καὶ τὸ συνηθέστατον παρὰ τοῖς παισὶν ἄθυρμα ἐκεῖνο σκλῶπος ἐκ τοῦ ἤχου καλεῖται· ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ἀκταία ἐν Τριγλείᾳ ὀνομάζεται σκλωπιά ».

— **Εἰκονιστοριογράφος.** Πλὴν τῶν λέξεων ἱστοριστῆς καὶ ἱστοριογράφος τῶν σημαίνουσῶν τὸν ζωγράφον, περὶ ὧν ἴδε Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Ε' σ. 275, 277, 279, 283, 284, ἔχομεν καὶ τὴν λέξιν εἰκονιστοριογράφος. Ἐν τῷ Προφήτῃ Ἡλίᾳ τῆς Αἴνου ἀναγινώσκειται ὑπὸ τινα εἰκόνα ἢ ἐξῆς ἐπιγραφή· Καὶ τῆς παρουσίας εικονήστοριογράφος Ράλης τοῦ ζωγρῆ Αἰνίτης ζωγράφος ἀψιδ φευρουαρίου κ'. Ἴδε Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας Δελτίον Η' (1909) σ. 23.

— **Παροράματα.** Ἐν τῷ α' τεύχει τοῦ 5' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος ἐν σ. 8 στ. 22 ἀντὶ πρᾶττον γράφει πρᾶττον, ἐν σ. 29 στ. 1 ἀντὶ ἰχθῦν γράφει ἰχθύν, ἀνατρέπων ἐν τῷ οἰκείῳ κριτικῷ σημειώματι τὴν τάξιν ὧδε· ἰχθύν, μ: ἰχθῦν κατὰ διόρθωσιν τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἰχθύν Μ. Ἐν δὲ σ. 29,17 γράφει προστιθεῖς ἀντὶ προστίθεις.